

Karok és rendek

A felsőoktatás újévi hírei

PUBLICISZTIKA - LXI. évfolyam, 2. szám, 2017. január 13.

Az év végi kormányrendelet-cunamiban, melynek során a *Magyar Közlöny* még karácsony után is kiadott napi több számot az éves termést több mint 86 ezer (!) oldalra emelve, szóval ebben a rendeletrengetegben jóleső érzéssel fedeztük fel az oktatási államtitkár újabb feladatát, miszerint „a vezető nélküli, valamint az elektromos hajtású járművek fejlesztésében és gyártásában való magyar részvétel koordinálásáért felelős kormánybiztosa” lett, hiszen ezzel az arra legalkalmasabb szakember került megfelelő helyre, lévén, hogy Palkovics László a gépjárműiparban kétségkívül nemzetközi hírű szaktekintély. Hogy emellé miért kapta meg „az ELI Science Park projekt oktatási, kutatási és a gazdaságfejlesztési koncepciójának kialakításáért felelős kormánybiztosa” címét is, amikor az attoszekundumos lézerek birodalma a járműfejlesztéstől igencsak távol esik, nem tudjuk, de örülünk, hogy ez az európai kezdeményezésű nagy beruházás továbbra is biztos kormányzati támogatásra számíthat.

A BME-saga újabb fordulatai

Ott hagytuk abba november közepén, hogy a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről elszakadni kívánó Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar (GTK) patthelyzetbe került, hiszen saját egyeteme nem akarta elengedni, és bár az ELTE szívesen átvette volna, a végső szót kizárólag az állami egyetemeket felügyelő tárca, az EMMI mondhatta ki – amint azt már akkor is megjegyeztem: a nem létező, mert sohasem kidolgozott szabályok alapján (*A bomlás virágai, ÉS, 2016/46., nov. 18.*).

Időközben a GTK-n belül is lett ellenzéke a kiválásnak, jöllehet a kar vezetése egyhangúlag támogatta azt. Azután az ELTE Szenátusa is ülésezett az ügyben, amely alkalomból – írja az *eduline* – az ELTE kancellárja ezt találta mondani: „a jelenlegi helyzet azt idézi föl, amikor egy másodpercnyi ideje volt csak végiggondolni, hogy felszáll-e egy gyönyörű nő után egy buszra – nem tette, és talán még hosszú ideig bánni is fogja.” A kancellárt nem érhetette meglepetésként a GTK csatlakozási szándéka, mivel a folyosói hírek szerint azon a bizonyos nyári tárgyaláson, amelyen a GTK dékánja közlése szerint nem vett részt az ELTE rektora, épp maga a kancellár volt jelen – nem másnak, mint az oktatási államtitkárnak a társaságában.

Az ELTE Szenátusa megismerhette azt a levelet is, amelyben a BME rektora kérte az ELTE-t, hogy ne vegye át a GTK-t. A fenti, kissé szexista hasonlatot folytatva, sikerült ezzel egy olyan helyzetet felidéznie, amelyben miután a családon (bocsánat: párkapcsolaton) belül bántalmazott nőt, vagyis a dékánjától és tárgyalási lehetőségeitől megfosztott GTK-t, aki éppen egy új kapcsolatba igyekszik menekülni, megpróbálja visszakönyörögni a kiszemelt jövődöbelijétől, aki ráadásul régóta vágyott is az asszonyra. A szenátusi ülésen váratlan fordulat nem történt: az ELTE támogatta az általa már korábban is áhított képzéseket gondozó kar befogadását, elegánsan a karokra bízva a további tárgyalásokat, hiszen a múltkor is említett hasonló profilú tanszékek és szakok még komoly konfliktusok forrásai lehetnek.

Ám közben a minisztérium bejelentette, hogy már döntött is az ügyben: támogatja a GTK áthelyezését az ELTE-re a következő tanévtől, egy szót sem szólva arról, hogy a GTK által gondozott és tanrendileg rögzített kurzusok a BME mérnökarain hogyan folytatódhatnak: ez az „átoktatás” adja egyébként a GTK saját bevételeinek kb. egynegyedét. És bár a BME vezetése tovább tárgyal házon belül, egy a rektora

nélküli bizottságot delegálva az elbocsátott dékánjához legalább oktatóként ragaszkodó GTK-nak a küldöttségével szemben, sőt a megegyezésre, tehát a GTK maradására is van remény, mégis úgy tűnik, a verdikt továbbra is a minisztérium kezében van: ha a BME egyik kar(j)át valóban levágják, akkor lehet készülni a fantomfájdalmakra.

Alakul a Magyarország Egyetem

2000-ben egy előző Fidesz-kormány döntött bölcsen arról, hogy összevonja a szétaprózott felsőoktatási intézményeket, és valódi, multidiszciplináris, azaz sok tudományágban képző (és kutató!) egyetemeket hoz létre, illetve – főleg vidéken – állít vissza. Az azóta szinte követhetetlen átszervezések legújabb fejleménye az agrárképzés összevonása a Felsőoktatási Stratégiában (FS) jelzett két-három helyszínre, de elsősorban a gödöllői Szent István Egyetem központi szerepét megerősítve.

A sajtóban is megjelent tervekben szerepel a (most már nyugodtan mondhatjuk) mostoha sorsú gyöngyösi Károly Róbert Főiskola névvel megalakult és hajdan Gödöllőről leszakadt kar, amely utoljára az egri egyetemhez lett hozzácsapva, majd most újra Gödöllőre számúzve: ennek valószínűleg a gyöngyösi pecsétkészítők örülnek a legjobban. De az MNB édes gyermekeként alapított friss kecskeméti egyetemről is oda csatolják majd a kertészeti és vidékfejlesztési kart.

Nagyobb konsternációt kelthet az a hír, hogy az eddig a veszprémi Pannon Egyetem karaként működő első magyar felsőfokú mezőgazdászképző iskolát, a keszthelyi Georgikont is a Duna túlsópartjára csatlakoztatják, miközben az egész Pannon Egyetem, sőt a Kaposvári Egyetem sorsa is kétségessé válik. Az FS legújabb változatának a célkitűzése szerint: „Elkerülhetetlen az agrárképzést nyújtó felsőoktatási intézmények profiltisztítása, a képzések koncentrálása. Az országban maximálisan 2-3 agrárképzési központ kialakítására van szükség, melyek az alapképzéstől a doktori iskoláig és a kutató intézetekig lefedik a teljes agrár-felsőoktatási és K+F spektrumot.” Vagyis nem az eddigi gyakorlat szerinti akkreditációs és kapacitáselosztási eljárások nyilvánítanak egy-egy képzést alkalmasnak és/vagy támogathatónak, hanem az egyetlen intézménybe való egyesítésük, jóllehet aligha lesz elképzelhető, hogy a professzorok Gödöllőről fognak Keszthelyre, Kaposvárra, Nyíregyházára vagy akár Kecskemétre utazni óratartásra.

Emlékeztetem az olvasót, hogy a 2000. évi nagy átalakítás során például a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola (akkortól már Egyetem) vidéki karai is leváltak a szakmai felügyeletre akkor és azóta is kiválóan alkalmas fővárosi központról annak ellenére, hogy a legmagasabb szintű képzés továbbra is csak a Zeneakadémián létezik, és hogy ma sem merül fel, hogy ezt a „szakegyetemet” visszaállítsák.

Nem csak a gödöllői egyetem indult növekedésnek: a Nemzeti Közzolgálati Egyetem is gazdagodik egy távolsági karral. Február 1-jétől ugyanis váratlan és rapid döntéssel a bajai Eötvös József Főiskola öt intézetéből a vízügyi képzést nyújtó két egységet épületükkel együtt átadják az NKE-nek, „a vízügy globális és nemzetbiztonsági jelentőségére” hivatkozva. Ilyen érvekkel persze a BME Atomfizika Tanszékét is az NKE-hez lehetne csatolni a reaktorával együtt, de inkább nem adok további ötleteket. Annyi biztos, hogy a bajai vízügyes oktatók nem járnak rosszul, hiszen az NKE állományát nem a szokásos egyetemi nómenklatúra szerint fizetik.

Az FS, amely a 2015. tavaszi „végleges” változata után most új alakot kezd öltetni, ezek szerint csupán azt a célt szolgálja, hogy háttérrel adjon a „Magyarország Egyetem” kampuszai közötti átrendezéseknek. „Az elvek változatlanok” – nyilatkozza az államtitkár, csak éppen az nem világos, hogy ezek az elvek hogyan teszik lehetővé a karok és intézmények ide-oda rakosgatását. Hacsak nem az az elv mutatkozik itt meg, hogy az autonóm döntések maradék lehetőségeit is felszámolják, mint az a Corvinushoz ragaszkodni kívánó budai kertészeti karokkal is történt. Ráadásul úgy hírlík, most már meg sem kérdezték az érintett karokat. A kancellárokkal oly elégedett államtitkár pedig megnyugodhat, hiszen az EMMI meghosszabbított karjaiként már sok helyen a rektorok szerepét is átvéve ők alakítják az intézmények sorsát, lásd például a fenti történetet a BME GTK-ról szóló tárgyalás résztvevőiről.

Finanszírozás és fizetés

A – nevezzük így – 2015-ös FS-ben ilyen mondatok találhatók: „Fontos új elem továbbá a 2016-tól bevezetendő feladatalapú költségvetési tervezési és gazdálkodási rendszer bevezetése, amely átlátható alapokra helyezi az intézményektől »megrendelt« közfeladatok ellátásának valós költségeit, azok finanszírozását.” A 2016-os FS-ben ugyanez a mondat szerepel – kivéve, hogy lemaradt a dátum, vagyis már nem 2016-tól indul az új rendszer.

Helyette bevezettek valami egészen mást. Mielőtt ezt bemutatnám, felhívom a figyelmet arra, hogy a felsőoktatás nevével ellentétben nem csupán *oktatás*, hanem a világon mindenhol az *oktatás és kutatás* egysége, az új tudás ugyanis, amelyet ezen a szinten át kell adni, csakis az új eredményekre nyitott, azokat megszerezni képes tanárok és azok felfedezését elsajátíttatni tudó szervezet révén válik elérhetővé. Az egyetemi vezetők pedig azzal is tisztában vannak, hogy a felsőoktatás eme közfeladatainak ellátását biztosító költségvetésnek három „lábon” kell állnia: hallgató- és költségarányos oktatási, eredményfüggő tudományos, valamint az épületek és berendezések állagát is tükröző fenntartási finanszírozást kell biztosítani.

Szavakban az FS-ek is támogatják legalább a „tudományos lábat”. A 2015-ös FS-ben például több szempontra és „súlyozottan” lebontva közlik a „kutatási feladatok finanszírozásának mutatóit”. A 2016-os FS-ben viszont már csak ezt találjuk: „A képzések és a kutatás, tudományos teljesítmény finanszírozásában meg kell teremteni egy stabil, kiszámítható, a munkaerő-piaci követelményekhez (!), illetve a mindenkorai költségvetési forrásokhoz igazodni képes, valós, elismert önköltségen alapuló feladat- és teljesítményalapú rendszert.” Hogy mit ért az FS a „munkaerő-piaci követelményekhez igazodó kutatásfinanszírozáson”, az számomra rejtély – különösen a nemzetközi kutatástámogatási trendekre figyelemmel.

És hogy mennyire csak szavakban támogatja kormányunk a tudományos teljesítményt, azt a december elején megjelent 389/2016. számú kormányrendelet mutatja, amely „a felsőoktatási intézmények alaptevékenységének finanszírozását” határozza meg a következő tanévtől. Röviden arról van szó, hogy szakterületenként egy „től-ig” keret szerint meghatározva kizárólag az állami (rész-) ösztöndíjas hallgatók száma alapján fogják finanszírozni az intézményeket, egyetlen szempont alapján jutalmazva vagy büntetve őket, nevezetesen: „ha az intézményben képzési területenként végbizonyítványt szereztek elhelyezkedési adata a diplomás pályakövetési rendszer adminisztratív adatbázis alapján nyert, a végzettség szintjének megfelelő, a tárgyévvel megelőző második évi elhelyezkedési, továbbtanulási adatok képzési területenkénti országos átlagát (a továbbiakban: országos elhelyezkedési adat) legalább az országos elhelyezkedési adathoz felhasznált felső és alsó érték különbségének több mint negyedével meghaladja”, illetve ha ennek az adatnak több mint e különbség negyedével alatta marad.

És hogy ne várjunk további forrásokra, a rendelet végén kimondják: „Hatályát veszti a felsőoktatási intézmények képzési, tudományos célú és fenntartói normatíva alapján történő finanszírozásáról szóló 50/2008. (III. 14.) Korm. rendelet”, melyet a dátumból ítélve még a Hiller István vezette tárca dolgozott ki – a nemzetközi (és a korábbi hazai) gyakorlat alapján.

Kétség ne essék: az elhelyezkedési mutatók alapján dicsérni vagy megróni a képzőhelyeket okos dolog, de ezt tartani az egyetlen szempontnak, amelynek alapján húsba vágó döntéseket hozunk, legföljebb egy szaniterárus fejéből szökkenhet elő, aki a felfedező kutatások vagy akár a nemzeti örökségünk megőrzése jelentőségének hírére sem hallotta. Az biztos, hogy ez az újítás közneveltség tárgya lesz – sajnos csak külföldön, mert idehaza inkább sírni fogunk miatta.

De hogy tovább illusztráljuk a finanszírozási rend buktatóit, jövőnk mérnöke, az államtitkár decemberben több interjút is adott, melyekben a felsőoktatási bérek rég időszerű emeléséről is beszélt. A hónap elején még azt fejtegette, hogy a már 2015-ben eldöntött többfokozatú béremeléshez az idei év újabb öt százalékos tesz hozzá, s így a folyamat végén összesen 27 százalékkal emelkednek a keresetek.

Majd egy héttel később egyszerre csak új adatokkal kápráztatta el a közönségét: a minisztérium honlapján is látható az a nyilatkozata, hogy nemcsak előrehozták a 2018. évi ötszázalékos bérfelvezetést, hanem meg is fejeleik egy egyenesen Medgyessy-mértékű ötvenszázalékos további emeléssel, melynek köszönhetően – feltehetően tekintettel a 2018-ban bekövetkező választásokra is – a professzori bér akár 800 ezer forint is lehet.

Végre! – mondhatnánk mi mindannyian, akik már évtizedek óta azért panaszkodunk, mert béreink nem versenyképesek, ennyi pénzért ugyanis még Szerbiából sem jön ide senki tanítani, nemhogy Csehországból vagy netán Ausztriából (hacsak nem családi okból...). Ám az örömben némi üröm is vegyül, ha eszünkbe jut a fenti finanszírozási rendelet.

Mert annak értelmében, ha egy intézménynek sok professzora van, sok diákot is kellene kapnia az állami elosztásban, hogy el tudja tartani a magasan kvalifikált oktatóit. A sok diák azonban az alapfokú képzésben tanul, ahol nem annyira a professzorra, hanem (a kisebb fizetésű) tanársegédre és adjunktusra van szükség. Röviden: az alapképzést elvégző (és mellette jól elhelyezkedő) sok olcsó diákot kibocsátó intézmény jól jár, a kiscsoportos minőségi oktatást magasan kvalifikált oktatóval végző tudományegyetem, amelyen még olyan „orchideaszakok” is vannak, mint az assziológia, pedig csődbe megy.

Még szerencse, hogy a hangzatos mutatók közé beírták az FS-k alkotói, hogy a legrangosabb klubba, az európai kutatóegyetemek ligájába (LERU), amelybe Oxford, Cambridge, Heidelberg vagy Amszterdam mellett összesen 12 országból mindössze 23 egyetem van befogadva, 2020-ra beléptetnek egy magyar egyetemet. Amikor mostanra már a legjobb 600 egyetem között is alig van magyar...

Hlesztakov él!

De ne adjuk át magunkat a mélabúnak mindjárt az új év elején, hiszen van, aminek örülni lehet. A fentebb emlegetett NKE egyik doktori iskoláját vezető tűzoltótábornok, aki professzori státuszát egy teológiai főiskolán nyerte el, majd a szabályokat akkurátusan betartva automatikusan átvihette azt az NKE-re, és akinek fura nagydoktori értekezéséről már többen is megemlékeztek, váratlanul eltűnt az egyetem közgazdaság-tudományi doktori iskolájának éléről, és helyét egy a pécsi egyetemről 2014-ben „importált”, eredetileg munkajogász professzor vette át, aki nemcsak az illetékes (és egyébként a Corvinustól már korábban elcsatolt) kar dékánja, de valódi tudományos munkássága van. Ha lassan is, de örömlnek az NKE malmái...

Megesnek még ennél mulatságosabb történetek is. Egyik egyetemünk viszonylag új felsőszintű vezetőjének nagyon megtetszett a kormány támogatásával indított egyik program, amelyhez EU-s pályázati pénzek is jártak, nem is kevés. Úgy nézett ki, hogy őket fogják a program központi képviselőjének kinevezni, és a többmilliárdnyi pénz majd mind rajtuk fut keresztül. Nagy megtiszteltetés az ilyesmi, nem beszélve arról, hogy az összegek adminisztrálására, a papírmunkák elvégzésére is fel lehet venni számos alkalmazottat, amivel tovább nő az intézmény híre-neve, a súlyáról nem is beszélve.

A programhoz több más intézményt is be kellett vonniuk, amelyeket többek között azzal igyekeztek kordában tartani, vagy talán csak imponálni nekik, hogy az említett intézményvezető elmagyarázta: a férje, aki az egyetemi városban magas rangú kormánytisztviselő, nem másnak, mint a miniszterelnöknek volt hajdani egyetemi éveikben a kollégiumi szobatársa. Az illetőt valóban meg lehet találni annak a kollégiumnak névsorában, amelyet a forradalom mostani 60. évfordulóján az új idők új szellemével ellentétben elfelejtettek átkeresztelni, pedig mint megtudtuk, az igazi hősök nem az államminiszterek, hanem a „pesti srácok” voltak, de ez a mulasztás nyilván csak múló amnéziának számít.

Szóval az illető a világhálón látható információk szerint valóban a híres kollégiumban lakott, ahol az (akkor még nem) miniszterelnök is, és bár arra már nem lehet az interneten adatot találni, mi volt a szobabeosztás, de a történet szépsége abban csúcsosodik ki, hogy a pályázatvezetés elnyeréséhez, illetve

hogy a többi résztvevőnek imponáljunk, ma elég csak elhíresztelni, hogy a házastárs a nagy politikussal egy kollégiumba járt, mi több, vele egy szobában lakott.

Mert ugyan ki nézne utána, hogy valóban így volt-e? Nekünk elég, ha csak elterjed a hír. Hiszen a revizorra mi hiába várunk.